

Mirosława Dobrowolska

Warszawa

WYDAWNICTWA BIBLIOTEK PUBLICZNYCH,
CZYLI O REGIONALNYCH CZASOPISMACH BIBLIOTEKARSKICH
U PROGU 2007 ROKU

Współczesne biblioteki, oprócz swych tradycyjnych zadań, do których zalicza się gromadzenie, opracowywanie i upowszechnianie zbiorów, prowadzą działania na rzecz kultury, edukacji czy środowiska, a także redagują i wydają czasopisma. Wydawcami czasopism są więc biblioteki począwszy od Biblioteki Narodowej („Polish Libraries Today”) poprzez biblioteki szkół wyższych („Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej”: *pismo poświęcone zagadnieniom Biblioteki Jagiellońskiej i jej zbiorów*), biblioteki naukowe („Libri Gedanenses” – wyd. PAN Biblioteka Gdańska), biblioteki publiczne („Bibliotekarz” – wyd. Biblioteka Główna m.st. Warszawy, „Dostrzegacz Biblioteczny” – wyd. Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Lublinie, „Winieta” – wyd. Biblioteka Raczyńskich w Poznaniu) czy biblioteki pedagogiczne („Warsztaty bibliotekarskie” – wyd. Biblioteka Pedagogiczna w Piotrkowie Trybunalskim).

Ponieważ w kręgu naszych zainteresowań pozostaje działalność czasopiśmiennicza jednej kategorii bibliotek – regionalnych księżnic publicznych – zatem nie uwzględniamy periodyków o zasięgu ogólnopolskim, jak „Bibliotekarz”. Pismo to dociera do wielu bibliotek publicznych, w tym do placówek szczebla wojewódzkiego poprzez biblioteki gminne i ich filie. Jest ono bardzo dobrze znane w środowisku bibliotekarzy. W listopadzie 2006 roku wraz z kolegami z Instytutu Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej brałam udział w badaniach zawodu bibliotekarskiego na terenie województwa śląskiego. Bardzo częstym widokiem w tamtejszych placówkach gminnych bibliotek publicznych był egzemplarz „Bibliotekarza”. Jest on dostępny zarówno dla samych bibliotekarzy, jak i dla czytelników. Nakład czasopisma to 2200 egzemplarzy, co w porównaniu z nakładem np. „Bibliotekarza Zamojskiego” wynoszącym 150 sztuk czy nawet opolskim kwartalnikiem „Pomagamy sobie w pracy”, ukazującym się w liczbie 300 egzemplarzy, świadczy o nieporównanie większej możliwości dotarcia do większej liczby czytelników-bibliotekarzy. „Bibliotekarz” jest najbardziej znanym i czytany czasopismem przez polskich bibliotekarzy. Już sam fakt wydawania go w Warszawie automatycznie zalicza go do ogólnopolskiej prasy fachowej, branżowej. Nie bez znaczenia jest to, że ukazuje się z bardzo dużą, jak na

prasę branżową, częstotliwością. Jest miesięcznikiem rozpowszechnianym drogą prenumeraty. Ta częstotliwość stanowi jednocześnie ogromną zaletę, szybko bowiem dostarcza czytelnikom potrzebną informację, wiedzę, zapoznaje z nowościami wydawniczymi, niezbędnymi w pracy bibliotekarskiej. Ponadto można napisać do redakcji i zyskać na łamach periodyku satysfakcjonującą odpowiedź czy wykładnię lub interpretację obowiązujących przepisów prawnych. Swoistą „konkurencją” dla „Bibliotekarza”, jak i dla pozostałych bibliotekarskich czasopism, stał się EBIB, dostępny dla bibliotekarzy przez Internet, chyba że ... biblioteka publiczna nie ma do niego dostępu. W związku z tym warto zwrócić uwagę na dane zawarte w ostatnim roczniku *Bibliotek publicznych w liczbach 2005*, z których wynika, iż w 8591 bibliotekach publicznych pracuje 17 094 komputerów, z czego 12 742 jest podłączonych do Internetu¹.

Jak już wspomniano, przedmiotem badań są czasopisma wydawane przez biblioteki publiczne regionalne, a więc wojewódzkie, miejskie, powiatowe i gminne placówki biblioteczne. Należą one do grupy prasy lokalnej.

Co oznacza pojęcie „prasa lokalna” nierzadko utożsamiane z pojęciem „prasy regionalnej”? Dyskusja terminologiczna na ten temat, jak zauważa Marian Gierula², trwała już od roku 1958. Dopiero Sylwester Dziki, będący autorem hasła „prasa lokalna”, w *Encyklopedii wiedzy o prasie* określił to zjawisko jako „bardzo niejednolita grupa wytworów prasowych, których wspólną cechą jest fakt ukazywania się poza głównym centrum lub ośrodkami życia polityczno-społecznego oraz kulturalnego danego kraju i kolportowania ich na określonym (zwykle granicami wewnętrznego podziału administracyjnego) terytorium; w potocznym znaczeniu: przeciwieństwo prasy centralnej, prasy ogólnokrajowej”³.

Podstawowym kryterium doboru czasopism, przedstawionych w niniejszym artykule, to kryterium terytorialne, czyli miejsca wydawania periodyku oraz wydawca, a więc biblioteka publiczna. Jeszcze raz warto podkreślić, że w analizie celowo pominięto Warszawę jako miejsce wydawania najstarszego czasopisma bibliotekarskiego, ukazującego się od 1919 roku – „Bibliotekarza”. Niemniej dla celów statystycznych i porządkowych zaliczono go do grona omawianych czasopism bibliotek publicznych, choć nie uwzględniono w dalszych rozważaniach.

Według obliczeń w naszym kraju ukazuje się 27 tytułów prasy bibliotekarskiej, których wydawcami są biblioteki publiczne. Jest to znaczny, bo wynoszący 59,3% wzrost od 1985 roku, kiedy to zarejestrowano 16 tytułów prasowych⁴. Warto zauważyć, że praca Barbary Góry, z której pochodzi powyższa informacja, ukazała się w 1996 roku, a więc był to czas przed ostatnią zmianą podziału administracyjnego kraju (z 1999 r.). Był to także czas przed powołaniem nowych struktur administracyjnych,

¹ *Biblioteki publiczne w liczbach 2005*, Warszawa 2006, s. 60.

² M. Gierula, *Polska prasa lokalna 1989-2000. Typologia i społeczne funkcjonowanie*, Katowice 2005, s. 24.

³ *Encyklopedia wiedzy o prasie*, Wrocław 1976, s. 174.

⁴ B. Góra, *Regionalne czasopisma bibliotekarskie w Polsce (1953-1985)*, Kraków 1996.

jakim są powiaty, co w konsekwencji zaowocowało powstawaniem bibliotek powiatowych, będących szczeblem pośrednim pomiędzy bibliotekami wojewódzkimi a bibliotekami gminnymi. Warto podkreślić, iż wśród wymienianych przez B. Górę tytułów prasy regionalnej, wydawanej przez biblioteki publiczne, były i nadal funkcjonują w środowisku bibliotekarskim takie pisma, jak:

- 1) „Bibliotekarz” (ukazujący się od 1919 r., a wydawany przez Bibliotekę Publiczną m. st. Warszawy oraz Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich);
- 2) „Bibliotekarz Lubelski” (ukazujący się od 1956 r., wydawany przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Lublinie);
- 3) „Książka i Czytelnik” (ukazująca się od 1956 r., wydawana przez Dolnośląską Bibliotekę Publiczną we Wrocławiu, do niedawna nazywaną Wojewódzką Biblioteką Publiczną we Wrocławiu);
- 4) „Bibliotekarz Zachodniopomorski” (ukazujący się od 1959 r., a wydawany przez Książnicę Pomorską w Szczecinie);
- 5) „Bibliotekarz Warmińsko-Mazurski” (ukazujący się od 1983 r. do 1998 r. jako „Bibliotekarz Olsztyński” a wydawany przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Olsztynie);
- 6) „Pomagamy sobie w pracy” (ukazuje się od 1959 r., wydawany przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Opolu);
- 7) „Notes biblioteczny” (ukazujący się od 1953 r. do 1997 r. jako „Biuletyn Informacyjno-Instrukcyjny”, wydawany przez Miejską Bibliotekę Publiczną w Krakowie, obecnie Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Krakowie).

Natomiast po 1985, czyli roku zamykającym badania Barbary Góry, zaczęły ukazywać się następujące czasopisma publikowane przez biblioteki publiczne (szeregowanie według lat wydania):

- 1) 1987 – „Studia i Materiały” (wyd. Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Kielcach);
- 2) 1993 – „Bibliotekarz Radomski” (wyd. Miejska Biblioteka Publiczna w Radomiu);
- 3) 1995 – „Bibliotekarz Płocki” (wyd. Książnica Płocka w Płocku) oraz „Bibliotekarz Rzeszowski” (wyd. Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie);
- 4) 1996 – „Bibliotekarz Lubuski” (wyd. Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Zielonej Górze oraz Okręg SBP w Zielonej Górze); „Bibliotekarz Zamojski” (wyd. Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna w Zamościu oraz Okręg SBP w Zamościu) oraz „Dostrzegacz Biblioteczny” (wyd. Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Lublinie);
- 5) 1997 – „Biuletyn Informacyjny” (wyd. Miejska Biblioteka Publiczna w Białej Podlaskiej); „Krośnieńskie Zeszyty Biblioteczne” (wyd. Krośnieńska Biblioteka Publiczna w Krośnie) oraz „Winieta” (wyd. Biblioteka Raczyńskich w Poznaniu);
- 6) 1998 – „Czytelniczek” (wyd. Biblioteka Miejska w Cieszynie);
- 7) 1999 – „Poradnik Bibliograficzno-Metodyczny” (wyd. Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu);
- 8) 2000 – „Bibliotekarz Podlaski” (wyd. Książnica Podlaska w Białymstoku) oraz „Folia Toruniensia” (wyd. Książnica Kopernikańska w Toruniu);

- 9) 2001 – „Bibliowieści” (wyd. Biblioteka Miejska w Cieszynie);
- 10) 2002 – „Biblioteczka” (wyd. Gminna Biblioteka Publiczna w Tarnowie Opolskim);
- 11) 2003 – „Panorama Wielkopolskiej Kultury” (wyd. Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu);
- 12) 2004-2005 – „Biblioregion” (wyd. Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna w Raciborzu);
- 13) 2005 – „Małopolska” (wyd. Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie oraz Małopolski Związek Regionalnych Towarzystw Kultury w Krakowie, czasopismo ukazuje się od 1999 r., ale od 2005 jego współwydawcą jest Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie).

Czasopisma bibliotek publicznych stanowią 48,1% wszystkich czasopism bibliotekarskich ukazujących się na terenie naszego kraju. Tego typu czasopisma wydają również:

- biblioteki szkół wyższych (np. Katolicki Uniwersytet Lubelski od 1959 r. publikuje półrocznik „Archiwa, biblioteki i muzea kościelne”),
- placówki kształcące bibliotekarzy (Państwowe Pomaturalne Studium Kształcenia Animatorów Kultury i Bibliotekarzy we Wrocławiu publikuje od 1997 r. kwartalnik „Biblioterapeuta”),
- stowarzyszenia bibliotekarskie (Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich w Warszawie wydaje od 1952 r. ukazujący się nieregularnie „Biuletyn Informacyjny SBP”, z którym można się także zapoznać na stronach EBIB, oraz kwartalnik „Przegląd Biblioteczny” ukazujący się od 1927 r.),
- biblioteki PAN (rocznik „Libri Gedanenses” wydawany od 1967 r. przez PAN, Biblioteka Gdańska),
- koła naukowe (Koło Naukowe Bibliotekoznawców Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach wydaje od 1998 r. półrocznik „Nowa Biblioteka”),
- towarzystwa naukowe (kwartalnik „Praktyka i teoria informacji naukowej i technicznej” ukazujący się od 1993 r., a wydawany przez Polskie Towarzystwo Informacji Naukowej w Katowicach),
- biblioteki pedagogiczne („Warsztaty bibliotekarskie” ukazujące się od 2004 r., a wydawane przez Bibliotekę Pedagogiczną w Piotrkowie Trybunalskim).

Liczbę i tytuły czasopism bibliotekarskich wydawanych w poszczególnych województwach ilustruje tabela 1.

Dane zawarte w tabeli dowodzą, że najwięcej tytułów prasy bibliotekarskiej wydają biblioteki publiczne województwa lubelskiego (4 tytuły), śląskiego i wielkopolskiego (po 3 tytuły). Województwa łódzkie i pomorskie nie publikują tego typu wydawnictw. Natomiast w obecnym województwie pomorskim w latach 1953-1977 ukazywał się „Bibliotekarz Gdański i Elbląski”, a wydawcą była Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Gdańsku. Natomiast lider wydawniczy czasopism bibliotekarskich, czyli województwo lubelskie, wchłonął dawne województwo zamojskie i białopodlaskie, których biblioteki publiczne wydawały własne periodyki i nie zaprzestały tego po 1999 roku, a więc po wprowadzeniu reformy administracyjnej kraju. Podobnie rzecz wygląda w obecnym województwie śląskim.

Tabela 1. Czasopisma bibliotekarskie według województw

Województwo	Liczba tytułów	Tytuły
Dolnośląskie	1	„Książka i Czytelnik”
Kujawsko-pomorskie	2	„Bibliotekarz Kujawsko-Pomorski”; „Folia Toruniensia”
Lubelskie	4	„Bibliotekarz Lubelski” „Bibliotekarz Zamojski” „Biuletyn Informacyjny MBP w Białej Podlaskiej” „Dostrzegacz Biblioteczny”
Lubuskie	1	„Bibliotekarz Lubuski”
Łódzkie	–	–
Małopolskie	2	„Małopolska” „Notes biblioteczny”
Mazowieckie	3 ⁵	„Bibliotekarz” „Bibliotekarz Płocki” „Bibliotekarz Radomski”
Opolskie	2	„Biblioteczka” „ Pomagamy sobie w pracy”
Podkarpackie	1	„Bibliotekarz Rzeszowski”
Podlaskie	1	„Bibliotekarz Podlaski”
Pomorskie	–	–
Śląskie	3	„Biblioregion” „Bibliowieści” „ Czytelniczek”
Świętokrzyskie	1	„Sprawozdania i Materiały”
Warmińsko-mazurskie	1	„Bibliotekarz Warmińsko-Mazurski”
Wielkopolskie	3	„Panorama Wielkopolskiej Kultury; Poradnik Bibliograficzno-Metodyczny” „Winieta”
Zachodniopomorskie	1	„Bibliotekarz Zachodniopomorski”
Razem	27	

Wydawcami czasopism, biorąc pod uwagę rodzaj bibliotek publicznych, są: wojewódzkie i miejskie biblioteki publiczne – 3 tytuły, wojewódzkie biblioteki publiczne – 14, miejskie i powiatowe biblioteki publiczne – 2, miejskie biblioteki publiczne – 7, gminne biblioteki publiczne – 1.

⁵ W województwie mazowieckim ukazują się 3 czasopisma bibliotekarskie: „Bibliotekarz Płocki”, „Bibliotekarz Radomski”, „Bibliotekarz”. Ten ostatni tytuł wydawany przez SBP oraz Bibliotekę Publiczną m. st. Warszawy nie jest uwzględniony przez mnie, ponieważ jest to pismo wydawane w Warszawie i ma zasięg ogólnopolski.

Tabela 2 ilustruje rodzaje bibliotek publicznych oraz liczbę i tytuły wydawanych przez nie czasopism.

Tabela 2. Czasopisma bibliotek publicznych według rodzajów bibliotek

Rodzaj biblioteki publicznej	Liczba tytułów czasopism	Tytuły
Wojewódzka i miejska biblioteka publiczna	3	„Bibliotekarz Kujawsko-Pomorski” „Bibliotekarz Lubuski” „Bibliotekarz Rzeszowski”
Wojewódzka biblioteka publiczna	14	„Bibliotekarz” „Bibliotekarz Lubelski” „Bibliotekarz Podlaski” „Bibliotekarz Warmińsko-Mazurski” „Bibliotekarz Zachodniopomorski” „Dostrzegacz Biblioteczny” „Folia Toruniensia” „Książka i Czytelnik” „Małopolska” „Notes Biblioteczny” „Panorama Wielkopolskiej Kultury” „Pomagamy sobie w pracy” „Poradnik Bibliograficzno-Metodyczny” „Sprawozdania i Materiały”
Miejska i powiatowa biblioteka publiczna	2	„Biblioregion” „Bibliotekarz Zamojski”
Miejska biblioteka publiczna	7	„Bibliotekarz Płocki” „Bibliotekarz Radomski” „Bibliowieści” „Biuletyn Informacyjny Miejskiej Biblioteki Publicznej w Białej Podlaskiej” „Czytelniczek” „Krośnieńskie Zeszyty Biblioteczne” „Winieta”
Gminna biblioteka publiczna	1	„Biblioteczka”
Razem	27	

Rodzaje i charakter czasopism dla bibliotekarzy

Czasopisma wydawane przez biblioteki publiczne można generalnie określić jako prasę fachową, czyli jak podaje *Encyklopedia wiedzy o prasie*: „czasopisma treści specjalnej poświęcone popularyzowaniu i wdrażaniu osiągnięć naukowych w prak-

tyce zawodowej”⁶. Zawierają one materiały przeznaczone dla „określonej grupy zawodowej; mają pomagać w szkoleniu i podnoszeniu kwalifikacji zawodowych”⁷. Czasem pojęcie „prasa fachowa” bywa stosowane zamiennie z pojęciem „prasa branżowa”.

Wymienioną wyżej „określoną grupę zawodową” stanowią bibliotekarze i oni są podstawowymi odbiorcami czasopism bibliotek publicznych. Druga grupa odbiorców to użytkownicy bibliotek publicznych, w tym dzieci i młodzież.

Najlepiej charakter czasopism dla bibliotekarzy określa Zdzisław Bieleń, pisząc we „Słowie wstępnym” do lubelskiego „Dostrzegacza Bibliotecznego”:

Łamy pisma są dostępne dla wszystkich, którzy zechcą swoimi przemyśleniami, doświadczeniami, propozycjami podzielić się z innymi. „Dostrzegacz Biblioteczny” będzie nam służyć pomocą, informacją i doradztwem w codziennej pracy. Te funkcje wyznaczają rodzaje materiałów i dokumentów, które będą publikowane. Oczekujemy, że znajdą się w nim m. in. programy działania, projekty określonych zadań (pożądane wnioski o granty), materiały metodyczne, relacje z przeprowadzonych imprez, wymiana doświadczeń, informacje o wydarzeniach bibliotekarskich, chwalenie się swoimi sukcesami, itp. Ważna jest szybkość informacji, i to w obydwie strony, spóźniony materiał nikogo nie interesuje⁸.

Wśród czasopism dla bibliotekarzy nieliczną grupę stanowią periodyki o charakterze naukowym. Takim jest np. „Folia Toruniensia”. Na stronie internetowej wydawcy, czyli Książnicy Kopernikańskiej, czytamy:

Naukowy periodyk Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej – Książnicy Kopernikańskiej, ukazujący się od 2000 r. Czasopismo adresowane jest do pracowników nauki, zajmujących się problematyką związaną z bibliotekoznawstwem, bibliotekarzy i archiwistów z regionu Pomorza i Kujaw, a także do wszystkich miłośników książek. Zakres tematyczny pisma obejmuje zagadnienia historii książki, drukarstwa, bibliotek oraz księgarstwa w Toruniu od średniowiecza do czasów współczesnych⁹.

Czasopismem o podobnie naukowym charakterze jest rocznik Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Krakowie „Małopolska”. Wprawdzie jest on bardziej ukierunkowany na problematykę kulturoznawczą i regionalną, ale nie brak w nim akcentów bibliotekoznawczych. Uwagi o tym periodyku przedstawione są w dalszej części artykułu.

Drugą grupą odbiorców czasopism bibliotekarskich, jak już wspomniano, to sami czytelnicy tych bibliotek, zarówno osoby dorosłe, jak dzieci i młodzież. W tych wydawnictwach znajdują oni wiadomości o charakterze ogólnym, kulturalnym, regionalnym i informacyjnym. Takim czasopismem jest np. opolska „Biblioteczka” czy

⁶ *Encyklopedia wiedzy o prasie*, Wrocław 1976, s. 40.

⁷ Tamże, s. 40.

⁸ Z. Bieleń, *Słowo wstępne*, „Dostrzegacz Biblioteczny. Pismo informacyjne Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie” 2002, nr 1, s. 1.

⁹ www.bibltor.torun.pl/foia.shtml

poznańska „Panorama Wielkopolskiej Kultury”. W ostatnim z wymienionych czasopism można przeczytać:

Pomysł wydawania pisma, które prezentowałoby, popularyzowało i dokumentowało życie kulturalne naszego regionu, dojrzał od dawna. Byliśmy przekonani, że stworzenie periodyku, który sprzyjałby wzajemnemu poznaniu ludzi kultury, umożliwił wymianę myśli, poglądów, opinii, integrował tak ogromne przecież i prężnie działające środowisko – jest bardzo potrzebne. Zwłaszcza, gdy pismo powstawałoby przy znacznym udziale twórców, animatorów i odbiorców kultury i trafiało do sporego grona czytelników¹⁰.

Natomiast cieszyński „Czytelniczek” jest wydawany przez Oddział dla Dzieci i Młodzieży, redagują go same dzieci pod kierunkiem bibliotekarek pracujących w Oddziale. Na jego temat będzie mowa w dalszej części artykułu.

Jak pisze cytowany już Zdzisław Bieleń, dla periodyków istotna jest szybkość informacji, czyli czas, w jakim dotrą one do bibliotekarzy czy użytkowników bibliotek, głównych adresatów omawianych czasopism. Periodyki regionalnych bibliotek publicznych ukazują się z następującą częstotliwością

Tabela 3. Czasopisma bibliotek publicznych według częstotliwości ukazywania się

Częstotliwość	Liczba tytułów
Kwartalnik	9
Półrocznik	4
Rocznik	5
3 razy w roku	1
Nieregularnie	7

Źródło: Obliczenia własne na podstawie monitoringu stron internetowych bibliotek publicznych, dostępnych w EBIB-ie.

Najwięcej czasopism ukazuje się jako kwartalniki, w następnej kolejności pisma pojawiające się nieregularnie, co jest uzależnione od ilości zgromadzonego materiału prasowego i prawdopodobnie w dużej mierze od możliwości finansowych wydawcy. W większości przypadków wydawcą i stroną finansującą jest biblioteka publiczna. Kwartalniki, wydawane głównie przez biblioteki wojewódzkie, świadczą o pewnej stabilności budżetowej tych księżnic i o tradycyjnym przekonaniu, że to właśnie ich obowiązkiem jest publikowanie pisma fachowego dla podległego merytorycznie „terenu”.

Z kwestią szybkości przekazywanych informacji przez czasopisma bibliotek publicznych wiąże się ich forma przekazu. Jest ona tradycyjna – kodeksowa – i nowa – elektroniczna. Dziesięć tytułów (38,5%) ukazujących się czasopism omawianych bibliotek to wydawnictwa, z których treścią można zapoznać się w formie elektronicz-

¹⁰ „Panorama Wielkopolskiej Kultury. Biblioteki/ Muzea regionalne/ Ośrodki kultury/ Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich” 2003, nr 1, s. 1.

nej. Są to: „Biblioteczka”, „Bibliotekarz Lubelski”, „Bibliotekarz Warmińsko-Mazurski”, „Bibliowieści”, „Czytelniczek”, „Dostrzegacz Biblioteczny”, „Krośnieńskie Zeszyty Biblioteczne”, „Małopolska”, „Panorama Wielkopolskiej Kultury”, „Winietta”. Warto zauważyć, że 50% czasopism wydawanych przez biblioteki publiczne – 14 tytułów (53,8%) – publikuje w Internecie spisy treści, a tym samym zachęca bibliotekarzy i pozostałych zainteresowanych szeroko rozumianą problematyką – nie tylko współczesnego bibliotekarstwa, ale też czytelników do lektury. Obecnie wyłącznie w wersji on-line są wydawane następujące czasopisma: „Bibliotekarz Warmińsko-Mazurski”, „Krośnieńskie Zeszyty Biblioteczne”, „Bibliowieści”.

Nakłady poszczególnych tytułów wydawanych w formie tradycyjnej wynoszą od 60 („Biuletyn Informacyjny Miejskiej Biblioteki Publicznej w Białej Podlaskiej”) do 350 egzemplarzy („Bibliotekarz Podlaski, Poradnik Bibliograficzno-Metodyczny”).

Od strony graficznej omawiane czasopisma prezentują się interesująco, każde z nich posiada swój indywidualny charakter. Okładki są często lakierowane, barwne, utrzymane w jednolitej kolorystyce i szacie, nierzadko zaopatrzone w logo biblioteki. Poszczególne tytuły mają formę wyraźną literniczą, szybko zapadającą w pamięć i kojarzącą się z konkretną biblioteką. Objętość poszczególnych periodyków jest różna; od kilkunastu czy kilkudziesięciu stron do kilkuset, w zależności od częstotliwości i charakteru czasopisma .

W większości z nich wyodrębnione są stałe rubryki tematyczne lub działy. Zazwyczaj na początku pisma zamieszcza się materiały o charakterze ogólnym, analitycznym, statystycznym, prezentującym daną bibliotekę na tle innych. Następnie drukowane są opisy poszczególnych placówek, bieżące wydarzenia regionalne oraz imprezy, które miały miejsce na terenie biblioteki lub w podległych jej placówkach . Zdarzają się publikacje aktów prawnych wraz z ich interpretacją, przeglądy nabytych wydawnictw, materiały pomocne w działalności biblioteki, jak również kroniki rocznic czy zmian personalnych. Częstym tematem jest opis działalności okręgowych kół SBP. Jedynie czasopismo przeznaczone dla młodego czytelnika, takie jak cieszyński kwartalnik „Czytelniczek”, ma swobodny charakter, pozbawiony sztywnych działów.

Omawiane tu czasopisma powstają w zespołach, na czele których staje przeważnie dyrektor danej biblioteki. Jedynie „Bibliotekarz Podlaski” ma swojego redaktora naukowego, a jest nim profesor Anna Sitarska. Wyjątek stanowi też „Biblioteczka”, którą redaguje jedna osoba – kierownik biblioteki i jednocześnie inicjatorka pisma. Autorami artykułów i materiałów w czasopismach są sami bibliotekarze, często pracownicy działów instrukcyjno-metodycznych, ale wśród autorów regionalnej prasy bibliotekarskiej spotykamy pracowników filii oraz uznane autorytety w dziedzinie bibliotekarstwa, jak: profesor Jadwiga Kołodziejska, profesor Jacek Wojciechowski czy Jan Wołosz. Autorami czasopism bibliotekarskich jest też kadra naukowa regionalnych uczelni oraz pracownicy bibliotek niezwiązanych z siecią placówek publicznych, działających na danym terenie, np. księża z bibliotek zakonnych.

Prasa bibliotek publicznych jest finansowana nierzadko przez urzędy wojewódzkie, urzędy miast czy przez okręgi SBP. Jedynym wyjątkiem było czasopismo „Bi-

blioregion”, które finansowała Unia Europejska. Obecnie nie ma już tego tytułu, gdyż skończył się program finansujący to przedsięwzięcie czasopiśmiennicze.

Rozważania podjęte w niniejszej pracy, dotyczące czasopism wydawanych przez biblioteki publiczne, warto uzupełnić uwagami na temat wybranych tytułów prasy regionalnej. Zwłaszcza tych stosunkowo najmłodszych, a tym samym mniej znanych i dlatego właśnie zasługujących na bliższą prezentację. Należą do nich: „Biblioregion”, „Biblioteczka”, „Bibliowieści”, „Czytelniczek”, Małopolska, „Panorama Wielkopolskiej Kultury” oraz „Winieta”.

„Biblioregion, czyli bibliotekarskie wieści z Euroregionu Silesia”. Czasopismo to obecnie przestało się ukazywać. W latach 2004-2005 wydawała je Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Raciborzu we współpracy z Knihovną Petra Bezruce w czeskiej Opawie. Było ono efektem współpracy polskich i czeskich bibliotekarzy w ramach realizacji projektu „Bliżej siebie i książek – miejsce bibliotek i bibliotekarzy we wspólnej Europie”, realizowanego przy wsparciu Wspólnego Funduszu Małych Projektów Polska-Czechy 2001, z dotacji Unii Europejskiej. Przedsięwzięcie to miało działanie kulturotwórcze, integrujące środowiska bibliotekarzy polskich i czeskich. „Biblioregion” był kwartalnikiem, w którym artykuły publikowano w języku polskim z jednoczesnym tłumaczeniem ich na język czeski, co znakomicie umożliwiało funkcjonowanie tego pisma po obu stronach granicy Euroregionu Silesia. Dzięki tej dwujęzyczności bibliotekarze obu krajów poznawali wzajemnie swoje placówki, warsztat i metody pracy. Układ artykułów został uszeregowany wedle następujących działów tematycznych: prezentacja bibliotek, z pracy biblioteki, ciekawe wydarzenia, lekcje biblioteczne, recenzje wydawnictw regionalnych, z bibliotecznej półki....., komputer w bibliotece, okiem czytelnika, trochę statystyki, adresy i godziny otwarcia. Dzięki lekturze tego czasopisma polscy bibliotekarze poznali np. zautomatyzowany system biblioteczny Clavius, a ich czescy koledzy działający w raciborskiej księgarni system Patron. To w „Biblioregionie” zamieszczano sprawozdania z organizowanych polsko-czeskich seminariów. Seminaria te odbywały się cyklicznie od maja 2004 do stycznia 2005 roku i dotyczyły takich problemów, jak: działalność oświatowa w bibliotece, biblioteki muzyczne, działy informacji, bibliografie regionalne, usługi bibliotek dla osób niepełnosprawnych, filie biblioteczne. Dzielono się uwagami na temat wspólnie organizowanego spotkania dla dzieci pt. „Noc z Andersenem”. Nakład pisma wynosił 300 egzemplarzy, a format przypominał zeszyt szkolny o objętości około 40 stron wraz z barwną, przyciągającą oko okładką. Jak już wspomniano, periodyk ten już się nie ukazuje, a szkoda, bo dobrze służył bibliotekarzom Polski i Czech. Może stanie się on wzorem dla innych bibliotek współpracujących ze sobą w ramach euroregionów?

„Biblioteczka. Biuletyn Gminnej Biblioteki Publicznej w Tarnowie Opolskim” – pismo wydawane na terenie województwa opolskiego. Na uwagę zasługuje przede wszystkim dlatego, że chyba jako jedyne w naszym kraju jest wydawane przez bibliotekę gminną. Ukazuje się nieregularnie od maja 2002 roku w nakładzie około 100 egzemplarzy i jest rozpowszechniane metodą „obnośną”, czyli przez pozostawia-

nie numerów w pobliskich sklepach. Czasem jest skanowane do internetowego wydania gminnej gazetki samorządowej. „Biblioteczka” jest niezmiennie redagowana przez swoją inicjatorkę, Barbarę Mruk, kierowniczkę GBP w Tarnowie Opolskim. Dociera przede wszystkim do czytelników biblioteki oraz jej trzech filii: w Nakle, w Przyworach oraz w Raszowej. Początkowo „Biblioteczka” była kserowana, obecnie ma ciekawą szatę graficzną. Pismo zwiększyło objętość, najpierw liczyło 4 strony, obecnie – drukowane na żółtym papierze z wyraźną czarną czcionką – liczy ponad 6 stron. Ostatnio zostało wzbogacone o dodatek pt. „Gminny Informator Gospodarczy”. Redaktor i wiodący autor w ciekawej formie opisuje, co dzieje się w tarnowskiej bibliotece i jej filiach, zaprasza do korzystania z gminnego ośrodka informacji europejskiej (zlokalizowanego w bibliotece gminnej). Stałymi elementami pisma są takie rubryki, jak „Polecam” (zawierającą propozycje nowych lektur, które zakupiła biblioteka) oraz przegląd prasy dotyczący gminy Tarnów Opolski. Pismo zachęca do brania udziału w imprezach organizowanych przez bibliotekę, jak np. Dzień Bibliotekarza, podczas którego odbywa się ze spotkanie z miejscowym pisarzem-amatorem. Ogłosiło konkurs plastyczny o zwierzętach, a wyniki rywalizacji połączyło z prelekcją lekarza weterynarii, któremu mali czytelnicy mogli zadawać pytania dotyczące swoich ulubieńców. „Biblioteczka” pełni funkcję edukacyjną, zamieszczając krótkie notki na temat historii gminy, jej języka, informując młodych ludzi o możliwościach dalszej nauki.

Ponadto można zauważyć, że Barbara Mruk chętnie dzieli się tym, co przeczytała w ogólnopolskiej prasie fachowej, np. w „Bibliotekarzu”. Jest to sympatyczny ukłon w stronę koleżanek pracujących w filiach, aby przybliżyć im zagadnienia poruszane przez czasopiśmiennictwo zawodowe. Ta mała gazetka wpisała się już w lokalną społeczność, dobrze jej służy i jest przez tę społeczność zauważona. Warto apelować, by powstało więcej takich bibliotek i takich przedsięwzięć wydawniczych.

Kolejne czasopismo to cieszyńskie „Bibliowieści”. „Informator Biblioteki Miejskiej w Cieszynie”. Pierwszy numer ukazał się w 2001 roku, jest on dostępny wyłącznie w formie elektronicznej¹¹. Wydawanie tego pisma wiązało się z nadaniem Bibliotece Miejskiej w Cieszynie statusu biblioteki powiatowej. We wstępie do numeru redakcja napisała: „Przedstawiamy Państwu pierwszy numer informatora o Bibliotece Miejskiej w Cieszynie. Mamy nadzieję, że będzie on dodatkowym przewodnikiem po naszej instytucji oraz ułatwi korzystanie ze zbiorów”¹². Premierowy numer ukazał się w maju 2001 roku i zawierał kalendarium rocznic, redakcja polecała książki na lato, informowała o kwocie pieniędzy zebranej przez czytelników na nowości, podawała godziny otwarcia biblioteki i jej czterech filii. Reklamowała dostęp do Internetu w placówce i stanowiska komputerowe w czytelni, możliwość skorzystania z encyklopedii multimedialnych i zautomatyzowanych baz danych, a także polecała usługi kserograficzne. W kolejnym numerze pismo zachęcało, by twórcy

¹¹ www.biblioteka.cieszyn.pl

¹² „Bibliowieści. Informator Biblioteki Miejskiej w Cieszynie” 2001, nr 1, s. 1.

lokalni piszący „do szuflady” wzięli udział w konkursie „Skarby z cieszyńskiej tróły”, następnie zamieściło literacką sylwetkę Fiodora Dostojewskiego i podsumowanie powiatowej akcji „Wakacje z biblioteką”, podczas której 19 młodym ludziom wręczono odznaczenia „Wzorowy Czytelnik Powiatu Cieszyńskiego”. Warto dodać, iż kalendarium rocznic i prezentowane sylwetki pisarzy stanowią stałe działy tego pisma.

Na uwagę zasługuje specjalny numer „Bibliowieści” poświęcony w całości relacji z przebiegu konferencji bibliotekarskiej „Biblioterapia jako forma psychicznego wsparcia”, która odbyła się w dniu 3 kwietnia 2003 roku pod patronatem CBC Phare Unii Europejskiej.

Kolejne czasopismo to periodyk o wdzięcznym tytule „Czytelniczek. Kwartalnik Oddziału dla Dzieci i Młodzieży Biblioteki Miejskiej w Cieszynie” – ukazuje się od 1998 roku, pismo dostępne jest w formie tradycyjnej oraz w wersji elektronicznej. Generalnie przeznaczone jest dla młodych czytelników, przez nich redagowane, przy merytorycznym wsparciu bibliotekarek z Oddziału dla Dzieci. Zachęca do czytania, nie posiada wyodrębnionych działów, przez co sprawia wrażenie luźnego pisemka, pozbawionego sztywności i „dorosłych” tekstów. Stara się zaciekawić dzieci, choćby przez „wesołe pomyłki czytelników”, np. *Harry’ego Pottera* przekształcono w *Chorego portiera*. Z kolei cykliczne „Opowieści Jasia Słowniczka” mają już walor edukacyjny, bo uczą młodych czytelników korzystania z różnego rodzaju słowników. Każdy numer ma wesołe rebusy i zgadywanki, a także swój minikomiks. Na łamach pisemka dowiadujemy się o lekcjach bibliotecznych i o rozpoczęciu prób do przedstawienia, organizowanego przez biblioteczną grupę „Nasz Teatrzyk” i wiele, wiele innych.

Najmłodszym pismem publikowanym przez bibliotekę publiczną jest rocznik „Małopolska. Regiony – regionalizmy – małe ojczyzny”, którego współwydawcą od 2005 roku jest Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie. Pierwszy numer „Małopolski” ukazał się w 1999 roku nakładem księdza Władysława Pilarczyka. Stanisław Gawor, członek zespołu redakcyjnego, w *Słowie od redakcji* pisał:

Dziś regionalizm to także w Małopolsce zjawisko o ogromnej społecznej wadze i doniosłości. To ruch, współtworzony przez blisko dwie setki towarzystw i stowarzyszeń – miłośniczych i kulturalnych – skupiający tysiące oddanych swym „małym ojczyznom” społeczników, lokalnych patriotów, pasjonatów, ludzi wydobywających, pielęgnujących i rozwijających różnorakie tradycje oraz szukających w nich inspiracji i energii do podejmowania działań, służących współczesnemu rozwojowi, ludzi inspirujących i organizujących życie społeczne i kulturalne swych lokalnych społeczności.....I temu to właśnie ruchowi, owym tysiącom społeczników chce służyć inicjowane przez nas wydawnictwo¹³.

Drugi rocznik „Małopolski” był już wydawany przez Małopolską Radę Regionalnych Towarzystw Kultury w Krakowie. Ukazał się dzięki finansowemu wsparciu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, dotował go także Krajowy Ośrodek Dokumentacji Regionalnych Towarzystw Kultury w Ciechanowie.

¹³ S. Gawor, *Słowo od redakcji*, „Małopolska” 1999, t. 1, s. 6.

Tom 7, wydany w 2005 roku, którego współwydawcą była Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie miał 8 stałych działów: 1) problemy, sprawy, ludzie; 2) instytucje; 3) archiwum myśli regionalistycznej; 4) materiały, świadectwa, dokumenty; 5) edukacja regionalna; 6) materiały do słownika biograficznego Małopolski; 7) recenzje, noty bibliograficzne oraz 8) sprawozdania, kronika.

Pismo jest publikowane w wersji drukowanej. Posiada także wersję internetową, w której można zapoznać się ze spisami treści oraz z wybranymi artykułami lub ich fragmentami zamieszczonymi w ostatnim roczniku. W tym pierwszym „bibliotecznym” roczniku znajdujemy np. artykuł dyrektora WBP w Krakowie doktora Artura Paszko o bibliografii regionalnej Małopolski¹⁴, wykazy czasopism wydawanych w województwie krakowskim w latach 1918-1939 autorstwa Jacka Lachendro¹⁵ oraz kilka recenzji wydawniczych pióra Sylwestra Dzikiego¹⁶. „Małopolska” jest adresowana do użytkowników bibliotek, naukowców, archiwistów i osób zainteresowanych kulturą współczesną i dawną ziemi małopolskiej.

Ostatnie dwa tytuły czasopism bibliotek publicznych ukazują się w województwie wielkopolskim.

Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu wydaje kolorową „Panoramę Wielkopolskiej Kultury. Biblioteki /Muzea regionalne/ Ośrodki kultury/ Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich”. Czasopismo jest kwartalnikiem i po raz pierwszy ukazało się w maju 2003 roku, dostępne jest w wersji tradycyjnej i elektronicznej.

Potrzebę wydawania tego periodyku redakcja:

Pomysł wydawania pisma, które prezentowałoby, popularyzowało i dokumentowało życie kulturalne naszego regionu, dojrzewał od dawna. Byliśmy przekonani, że stworzenie periodyku, który sprzyjałby wzajemnemu poznaniu się ludzi kultury, umożliwiał wymianę myśli, poglądów, opinii, integrował tak ogromne przecież i prężnie działające środowisko – jest bardzo potrzebne. Zwłaszcza, gdy pismo powstałoby przy znacznym udziale twórców, animatorów i odbiorców kultury i trafiło do sporego grona czytelników¹⁷.

Integralną częścią pisma jest „Bibliotekarz Wielkopolski”, redagowany przez Okręg Wielkopolski SBP, służący swoimi łamami bibliotekarzom z terenu dawnych województw: kaliskiego, konińskiego, lesznieńskiego i pilskiego.

„Panorama Wielkopolskiej Kultury” nie ma wydzielonych działów tematycznych. Wspominany wyżej pierwszy numer zamieścił interesujący artykuł Iwony Smarsz,

¹⁴ A. Paszko, *KRAK i WANDA, czyli o małopolskiej bibliografii regionalnej inaczej*, „Małopolska” 2005, t. 7.

¹⁵ J. Lachendro, *Wykaz czasopism wydanych w województwie krakowskim w latach 1918-1939 przydatnych w badaniach regionalnych (bez Krakowa)*, „Małopolska” 2005, t. 7.

¹⁶ Np. S. Dziński, *Moje gimnazjum (Księga jubileuszowa. 100-lecie Szkoły 1904-2004)*, Żywiec 2004, 320 s.), „Małopolska” 2005, t. 7.

¹⁷ „Panorama Wielkopolskiej Kultury. Biblioteki/ Muzea regionalne/ Ośrodki kultury/ Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich” 2003, nr 1, s. 1.

będący prezentacją stanu bibliotek publicznych województwa wielkopolskiego po pięciu latach działalności w nowej strukturze administracyjnej kraju¹⁸, natomiast w „Bibliotekarzu Wielkopolskim” zaprezentowano strukturę organizacyjną Okręgu SBP w Poznaniu, przedstawiono sylwetki wyróżnionych bibliotekarzy, ukazano trudności w komputeryzacji bibliotek powiatu konińskiego. Oddział z Leszna poinformował o ustanowieniu nagrody im. Heleny Śmigielskiej za propagowanie idei czytelnictwa w środowisku lokalnym. Stałym elementem „Panoramy Wielkopolskiej Kultury” są zamieszczane na końcu „Nowości Wydawnictwa WBP i CAK”.

W kolejnych numerach pisma zamieszczono wykazy punktów informacji europejskiej na obszarze Wielkopolski, jak również szkic Bolesława Howorki o perspektywach naszych bibliotek w Unii Europejskiej¹⁹. Na łamach tego czasopisma pojawiają się też teksty sponsorowane, jak choćby wywiad z dziekanem Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Wyższej Szkoły Umiejętności Społecznych w Poznaniu, mówiący o perspektywach kształcenia brokerów informacji. Kolejne numery wypełniają też artykuły na temat aktualnych zagadnień bibliotekarskich, jak np. digitalizacja czy dotacja Ministerstwa Kultury przyznawana bibliotekom publicznym na zakup nowości wydawniczych.

Ostatnim czasopismem, które warto zaprezentować, jest poznańska „Winieta. Pismo Biblioteki Raczyńskich”. Ukazuje się od 1997 roku w wersji drukowanej oraz elektronicznej, przy czym wersja elektroniczna zawiera treść wybranych artykułów.

Wojciech Spaleniak, dyrektor Biblioteki Raczyńskich, stwierdził, że pismo jest

na razie skromne objętością i szatą graficzną, lecz w przyszłości być może zmieni się to na lepsze, jeżeli wzbudzi zainteresowanie odbiorców – czytelników naszej Biblioteki, środowiska bibliotekarskiego i kulturalnego Poznania. Pomysł pisma narodził się w gronie osób z p. Krzysztofem Kluppem na czele, które wyszły z założenia, iż działalność Biblioteki Raczyńskich jest na tyle bogata i różnorodna, a zbiory – zwłaszcza unikatowe kolekcje – tak cenne dla kultury i nauki, że warto je szerzej upowszechnić²⁰.

Trzeba zauważyć, że dyrektor miał rację. Pismo w pierwszych dwóch latach wydawania swoją szatą graficzną przypominało bezdebitowe czterostronnicowe piśmiennictwo okresu stanu wojennego. Od 1999 roku zyskało papier kredowy i od tej chwili zmieniła się winieta, widać więc ogromny postęp w zakresie poligraficznym.

Tematem wiodącym czasopisma jest rozbudowa gmachu Biblioteki Raczyńskich, która ma nastąpić w latach 2007-2010 przy wsparciu funduszy unijnych. Kolejne tematy czasopisma to komputeryzacja sieci filii czy instalacja autolektora, niezbędne urządzenia przetwarzające tekst książki na mowę syntetyczną dla obsługi czytelników niepełnosprawnych. Pismo zamieszcza też m.in. wyniki badań ankietowych czytelnictwa młodzieży. Stałą rubryką są *Wydarzenia*, czyli przegląd wydarzeń kulturalnych Poznania.

¹⁸ I. Smarsz, *Mniej, a jednak więcej. Sytuacja wielkopolskich bibliotek publicznych*, tamże, s. 3.

¹⁹ B. Howorka, *Co nas czeka? Polskie biblioteki w Unii Europejskiej*, tamże, nr 2, s. 11-13.

²⁰ „Winieta. Pismo Biblioteki Raczyńskich” 1997, nr 1, s. 1.

Podsumowując uwagi na temat czasopism bibliotekarskich, należy przede wszystkim podkreślić fakt, że są one wydawane, chociaż z pewnością byłoby lepiej, aby ich liczba była większa. Wydawanie bowiem nowego czasopisma wymaga nie tylko chęci samego lokalnego środowiska bibliotekarzy, ale też poniesienia istotnych nakładów finansowych. Pieniądze stają się barierą nie do pokonania, zwłaszcza dla bibliotek publicznych niższych szczebli, będących na utrzymaniu samorządów lokalnych, nie zawsze do końca rozumiejących ich potrzeby w tym zakresie. Czasopisma bibliotekarskie, jak wspomiano, ukazują się w wersji tradycyjnej i elektronicznej, może więc ta ostatnia forma, która niewątpliwie ma przyszłość, wpłynie na częstotliwość podejmowania regionalnych inicjatyw wydawniczych.

PUBLICATIONS OF PUBLIC LIBRARIES, I.E. REGIONAL LIBRARIAN PERIODICALS AT THE BEGINNING OF 2007

Summary

The article discusses the quantitative and qualitative state of library periodicals published by regional public libraries in 2007. New titles of the library press together with their content are presented. New forms of the publication of library periodicals are indicated.